

Клапків Ю.М.
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Тернопільського національного економічного університету,
кандидат економічних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Домінуючою на сьогодні тенденцією розвитку міжнародної фінансової сфери є інтеграція та вихід на нові ринки інституцій що надають фінансові послуги, в тому числі і страхові послуги. Проте, в організаційно-правова форма інституції що надають навіть ідентичні по страховому покритті страхові послуги у кожній європейській країні може відрізнитись.

Проблема організації ефективного регулювання та нагляду за діяльністю фінансових інституцій є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів: Р. Бернда, О. Дзюблюка, Ед. Доллана, И. Кожевникової, Л. Конопатської, В. Кротюка, Ж. Матука, А. Мороза, С. Мочерного, А. Пересади, Дж. Селбі, Дж. Сороса, Дж. Синки, Т. Уїльямсон та ін. Засади функціонування інституцій страхування постійно знаходяться в полі зору вітчизняних науковців і практиків страхового бізнесу, зокрема Т. Артюх, В. Базилевича, Д. Гвасалії, О.Залетова, Л. Куделі, О. Ковтуна, С. Осадця, О. Кнейслер, В. Тринчука, Т. Яворської та інших.

Аналіз існуючих методичних матеріалів, а також наукових публікацій з питань страхової справи засвідчує, інтеграція та відкриття кордонів стимулює поширення страхових послуг, що надаються інституціями різних видів оминаючи кордони держав та не акцентуючи увагу на валюті надання послуги, що має важливе значення для розвитку парабанківської системи України. Проте вона недостатньо розроблена в теоретичному й методичному планах, та в перспективі потребує вдосконалення.

Формулювання цілей статті. Метою статі є дослідження основних правових форм діяльності страхових компаній, притаманних вимог до фінансових інституцій такого типу, компаративний аналіз форм страхових інституцій представлених

у європейських країнах, що в перспективі можуть реалізовувати страхові послуги громадянам України.

Виклад основного матеріалу. Діяльність страхових акціонерних товариств найчастіше регулюється через діючі в національних правових системах законодавчі норми в основному в галузі страхування.

Водночас, на відміну від основних сфер, яким притаманна форма акціонерного товариства, страхові компанії що діють в цій формі мають ряд підвищених вимог: значніші вимоги до капіталу, фінансування ліквідності, резервів, інвестування резервів, розподіл прибутку, а також інший рівень нагляду часто виокремлений з системи національного банку.[6]

Існуючі визначення акціонерного товариства, у тому числі, зокрема, ті організаційно-правові форми в яких може бути утворена страхова компанія дещо відрізняються в різних країнах.

В Україні страхові послуги можуть надавати фінансові установи, які створені у формі:

- акціонерних,
- повних,
- командитних товариств
- товариств з додатковою відповідальністю.

Їх особливості визначаються Законом України «Про господарські товариства», та основною характерною рисою є мінімальна кількість учасників в обсязі три особи, та одержання ліцензій на здійснення страхової діяльності.

В даному аспекті законодавство багатьох країн Європи є більш лаконічним, так польське законодавство визначає лише акціонерне товариство, яке енциклопедія менеджменту визначає акціонерне товариство, як фінансову інституцію, створену засновниками для, щоб законодавчо допустимої діяльності. Вона є юридичною особою і її статутний капітал формується із внесків акціонерів, який вказується в статуті і ділиться на акції рівної номінальної вартості. Акція є підставою набуття прав акціонера (акціонерів), може мати характер іменний або на пред'явника, звичайний або привілейований що стосується права

голосу, дивіденди або розподілу майна у разі ліквідації акціонерного товариства. [2]

Окрім того, регулятор для страхових компаній у формі страхових товариств виставляє додаткові вимоги в тому числі щодо бенефіціантів. Суб'єкт, який придбав акції або права по акціях або вступив в акції, або права з акцій, у кількості, що перевищує 10 відсотків загального числа акцій, зобов'язаний повідомити міністра у справах фінансових установ, протягом 7 днів з моменту цієї події. Крім того, особа, що має намір придбати акції або права по акціях або прийняти акції або права за акціями, кількість яких перевищує, відповідно, 25%, 50%, чи 75% загального числа голосів на загальних зборах зобов'язаний отримати дозвіл міністра у справах фінансових установ для проведення цієї операції.

Рішення може бути негативним у випадку, якщо:

- юридична особа, яка має намір набути або обійняти, не дає гарантії ведення справ у страховій компанії у спосіб, що належним чином захищає інтереси застрахованих,
- кошти призначені на придбання походять з кредиту або позики або іншим чином обтяжені,
- це суперечить економічним інтересам держави.

Окремі вимоги Українське законодавств виставляє до статутного капіталу (мінімальний розмір статутного капіталу страхової компанії, що займається видами страхування, іншими, ніж страхування життя, встановлюється в сумі 1 млн. євро, а страхової компанії, що займається страхуванням життя, - 1,5 млн. євро в гривневому еквіваленті. Статутний капітал страхової компанії повинен бути оплачений виключно в грошовій формі. Допускається формування статутного капіталу страхової компанії цінними паперами, що випускаються державою, за їхньою номінальною вартістю в порядку, встановленому Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, але не більше 25 відсотків загального розміру статутного капіталу).[7]

Вимоги щодо менеджменту страхової компанії стосуються досвіду роботи, керівництва та певного технічного забезпечення (Голова виконавчого органу та його перший заступник повинні

мати вищу юридичну або економічну освіту, а головний бухгалтер - вищу економічну освіту. Також страховик та його відокремлені підрозділи повинні бути забезпечені комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням і комунікаційними засобами, які відповідають встановленим вимогам. Дані вимоги не встановлені Законом про страхування, однак передбачені Розпорядженням про ліцензійні умови.

Енциклопедії англomовні визначаючи акціонерне товариство, найчастіше, з'єднують аспект власності та функціональний, зазначаючи, що акціонерне товариство це підприємство, яке функціонує з метою отримання прибутку, що є власністю акціонерів і ними ж управляється [1].

Німецька наукова школа, визначає акціонерне товариство в якості фінансової компанії, яка має статус юридичної особи (яка є юридичною особою), якою володіють дарувальники капіталу акціонери. [3].

Узагальнюючи можемо прийти до висновку, що інституція, у якій зосереджено формування та надання страхових послуг це - страхова компанія у формі акціонерного товариства, метою якої є приносити прибуток власникам (акціонерам), діяльність яких заснована на припущенні взаємності та системою поділу повноважень власників через акціонерів, що передали частину власності в обмін на участі в прийнятті рішень, пов'язаних з функціонуванням та поділом прибутків від основної діяльності.

Таблиця 1

Форми акціонерних товариств у окремих країнах та форми акціонерних товариств, що можуть надавати страхові послуги

№	Країна	Дозволені форми акціонерних товариств	Акціонери товариства, що можуть бути страховими компаніями
1.	2.	3.	4.
1	Австрія	die Aktiengesellschaft	Die Aktiengesellschaft
2	Бельгія	– la société anonyme	De naamloze vennootschap
3	Болгарія	акціонерно дружество	акціонерно дружество

N	Країна	Дозволені форми акціонерних товариств	Акціонери товариства, що можуть бути страховими компаніями
1.	2.	3.	4.
4	Кіпр	Δημόσιες εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με μετοχές, δημόσιες εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με εγγύηση που διαθέτουν μετοχικό κεφάλαιο	Акціонерні компанії із вартістю акцій (€ 683,440 ризикового страхування, € 1.025.160 для страхування життя, € 1.710.000 для перестраховання) і мінімальним гарантійним фондом € 3,000,000 з корективою на інфляцію
5	Данія	aktieselskaber	aktieselskaber
6	Естонія	aktsiaselts	aktsiaselts
7	Фінляндія	julkinen osakeyhtiö/publikt aktiebolag	Publikt aktiebolag
8	Франція	la société anonyme	la société anonyme
9	Греція	ανώνυμη εταιρία	Ανώνυμη εταιρία
10	Іспанія	la sociedad anónima	La sociedad anónima
11	Нідерланди	de naamloze vennootschap	De naamloze vennootschap
12	Ірландія	public companies limited by shares / public companies limited by guarantee having a share capital	Public companies limited by shares
13	Литва	akcinė bendrovė	akcinė bendrovė
14	Люксембург	la société anonyme	la société anonyme
15	Латвія	akciju sabiedrība	Акciju sabiedrība
16	Мальта	kumpanija pubblika/public limited liability company, kumpanija privata/private limited liability company	компанії з розділеними портфелями та інкорпоровані компанії з розділеними портфелями*

N	Країна	Дозволені форми акціонерних товариств	Акціонери товариства, що можуть бути страховими компаніями
1.	2.	3.	4.
17	Німеччина	die Aktiengesellschaft	Die Aktiengesellschaft
18	Португалія	a sociedade anónima	a sociedade anónima
19	Чеська Республіка	akciová společnost	akciová společnost
20	Румунія	societate pe acțiuni	societate pe acțiuni
21	Швеція	aktiebolag	Aktiebolag
22	Словаччина	akciová spoločnosť	akciová spoločnosť
23	Словенія	delniška družba	delniška družba
24	Україна	акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства	акціонерні товариства, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.
25	Угорщина	részvénytársaság	Részvénytársaság
26	Велико-британія	public companies limited by shares, public companies limited by guarantee having a share capital	public companies limited by shares
27	Італія	la società per azioni	la società per azioni

Побудовано автором.

*1 лютого 2011 р. набули чинності «Положення про інкорпорованих компаніях з розділеними портфелями, які здійснюють страхову діяльність, до Закону «Про компанії» (Companies Act (Incorporated Cell Companies Carrying on Business of Insurance) Regulations), що визначають можливість реєстрації інкорпорованих компаній з розділеними портфелями (ИКРП).

Актуальність вивчення існуючих форм акціонерних товариств та дозволених для фінансових інституцій таких як страхова компанія обумовлений інтеграцією. Відкритістю надання фінансових послуг в середині Європейського співтовариства, та можливістю надання страхових послуг страховиками - нерезидентами в Україні, на даний момент лише за наявності відповідних ліцензій виданих вітчизняним регулятором постійним представництвом у формі філій іноземних страхових компаній. [5]

Висновки. Отже, варто відзначити що функціональна і організаційна складова надання страхових послуг страховими компаніями, безпосередньо жодним чином не пов'язані з власністю (юридичним відношенням власності), хоча їх поєднання в одній особі (страховика і одночасно акціонера) можливо. Звідси можливість існування товариств взаємного страхування, та пов'язання між клієнтом (страхувальником) і страховою компанією, частіше у страховій справі присутні лише відносини купівлі-продажу страхової послуги, не пов'язані з набуттям права власності [4].

В процесі розвитку єдиного фінансового ринку Європи нормативно-правові засади функціонування страхових компаній підлягали змінам та в більшості країн уніфікувались до єдиної акціонерної форми, де форма власності та прийняття управлінських рішень дозволяє найкраще контролювати фінансові та технічні резерви, платоспроможність та менеджмент інституції. Даний тим переважаючої інституції найближчий що акціонерного товариства із дещо вищими вимогами до статутного капіталу, менеджменту та мінімальної кількості засновників.

Список літератури

1. Encyclopedia of banking & finance/ Munn, Glenn G., Ferdinand Lawrence Garcia, and Charles J. Woelfel. – St. James Press, 1991. – S. 533.
2. Encyklopedia zarządzania: podstawowe kategorie i terminy.// Penc, Józef/ Wyższa Szkoła Studiów Międzynarodowych, 2008.
3. Farny Dieter Versicherungsbetriebslehre / Farny Dieter. – Verlag Versicherungswirtschaft., 2006. – S.945.
4. Mehr R. Principles of insurance// Mehr, Robert Irwin, and Emerson Cammack / RD Irwin, 1972. – S. 527.

5. Закон України Про страхування (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 18, ст. 78// <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

6. Клапків Ю.М. Різновиди поділу та детермінанти майнових ризиків / Юрій Клапків // Соціально-економічні перспективи розвитку України в ХХІ столітті: збірник тез доповідей II міжнародної науково практичної Інтернет-конференції (Тернопіль, 27 травня 2014 року). – Вектор. – Тернопіль, 2014. – С. 14-18.

7.Клапків Ю.М. Фінансовий механізм консолідації банківсько-страхового бізнесу України.// Ю.М. Клапків / Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2009. – Випуск 4(16) Том 1. – С. 57-64.